

Bektaşî Tarikatına Ait Bir Halifelik Tıraş Erkânâmesi: “Menzil-i Hilâfet Tıraş-ı Erkân”¹

Erkanname of Bektashi Tariqa Describing a Shaving Ritual of Khalifa: “Menzil-i Hilâfet Tıraş-ı Erkân”

Mustafa ÖGE²

Araştırma Makalesi/ *Research Article*

Geliş Tarihi / *Received*: 09.03.2022

Kabul Tarihi / *Accepted*: 28.06.2022

Doi: 10.48146/odusobiad.1084844

Atf / Citation: Öge, M., (2022). “Bektaşî Tarikatına Ait Bir Halifelik Tıraş Erkânâmesi: “Menzil-i Hilâfet Tıraş-ı Erkân”” ODÜSOBİAD 12 (2), 1159-1174, Doi: 10.48146/odusobiad.1084844

Öz

Bektaşilikte tıraş erkânının uygulandığı üç merasim bulunmaktadır. Bu üç merasimden bir tanesi de halifelik mertebesine ulaşanlar için yapılan tıraş erkânıdır. Makalemizin konusunu Ankara Milli Kütüphane Ötüken İl Halk Kütüphanesinde 06 Hk 4284 numara ile kayıtlı *Erkân-ı Sultâ(n) Abdâl Musa* adlı yazma eser içerisinde yer alan *Menzil-i Hilâfet Tıraş-ı Erkân* adlı bölüm oluşturmaktadır. Nesih yazı türüyle yazılmış olan eserde dört bölüm bulunmaktadır. Yazmada yer alan bölümlerin başlıkları “*Haza erkân-ı Sultâ(n) Abdâl Musa*”, “*Cennet ül Esmâ*”, “*Bab*” olarak açılan üçüncü başlık ve son olarak “*Menzil-i Hilâfet Tıraş-ı Erkân*” adlarını taşımaktadır. “*Menzil-i Hilâfet Tıraş-ı Erkân*” adlı bölüm, adından da anlaşılacağı üzere, Halifelik makamına ulaşanlar için halifelik erkânı anlatılmaktadır. Yazmanın 11b-17b varakları arasında yer alan bu erkânın bir halifelik tıraş erkânı olduğu konusunda hiçbir şüphe yoktur. Çalışmamızda Osmanlı Türkçesi ile yazılmış eserin transliterasyonu yapılmıştır. Ayrıca eserin içerik analizi ve değerlendirmesi yapılarak Babagân Bektaşiliğinde tıraş erkânının uygulandığı merasimlerden birisi olan hilâfet tıraş erkânı ve özellikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Bektaşilik, hilâfet, tıraş, erkân, erkânâme

Abstract

In Bektashism, there are three ceremonies practised in shaving by Bektashi erkans. Among these three ceremonies, a shaving ritual for those who have reached the caliphate is included. The subject of our article is the section named “Menzil-i Hilâfet Tıraş-ı Erkan”, which is included in the manuscript named “Erkan-ı Sultâ(n) Abdâl Musa”, registered with the number 06 Hk 4284 in the Ankara National Library Ötüken Public Library. There are four chapters in the work, which were written in Nesih script. The titles of the chapters in the manuscript are “Haza erkan-ı Sultâ(n) Abdal Musa”, “Cennet ül Esmâ”, the third title opened as “Bab”, and finally “Menzil-i

¹ “Menzil-i Hilâfet Tıraş-ı Erkân” başlıklı çalışmamın herhangi bir canlı veya canlı grubu üzerinde araştırma, gözlem, anket ve benzeri çalışma içermemesi sebebiyle etik kurul izni gerektirmeyen çalışmalar arasında yer aldığını beyan ederim.

² Öğr. Gör. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü, Balıkesir, e-mail: mustafaoge@balikesir.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2834-5575



Khilafah Tıraş-ı Erkan". The section named "Menzil-i Khilafet Tıraş-ı Erkan", as the name suggests describes the caliphate for those who have reached the caliphate. There is no doubt that this order, which is located between pages 11b-17b of the manuscript, is a caliphate shaving order. In our study, transliteration of this manuscript written in Ottoman Turkish was made. In addition, by analyzing and evaluating the content of the work, it has been tried to reveal the caliphate shaving order and its features, which is one of the ceremonies in which the shaving method is applied in Babagân Bektashism.

Keywords: Bektashism, caliphate, shaving, erkân, erkânname

Giriş

Bütün tarikatlar gibi erkân Bektaşilikte³ de önemli kavramlardan biridir. Erkan, Bektaşî tarikatında genel anlamıyla tarikat kurallarının bütününe karşılıyan kapsayıcı bir terimdir. (Özdemir, 2021: 111-130). Tarikatın işleyişinin sağlıklı olması bakımından tarikatın kurallarına uyulması yani erkânın yerine getirilmesi son derece önemlidir. Erkânı doğru işlemeyen tarikat, zamanla sapmaya, yozlaşmaya, bozulmaya ve nihayetinde yok olmaya mahkûmdur. O nedenle tarikat erkânı kâmilen uygulanmak zorundadır.

Tarikat kurallarının yani erkânın bir kısmı sözlüdür, bir kısmı ise yazıya dökülmüştür. Yazıya dökülen ve tarikat erkânını anlatan metinlere erkânname denir. Birçok tarikat gibi Bektaşî tarikatının da erkânnameleleri vardır. Bektaşî erkânnameleleri Teber'e göre, "Bektaşîliğin toplumsal düzenini sağlayan kurallar ve mensuplarının yaşam biçimini belirleyen uygulamalar hakkında bilgi veren eserlerdir" (Teber, 2009: 362). Babagân Bektaşîliğini merkeze alan daha kapsayıcı bir tanıma göre ise erkânname, "Babagân Bektaşîliğinin inanç, ibadet, adap-erkânını en az bir cem erkânı etrafında anlatan, kaynağını ayet, hadis ve dini anlatılardan alan, tarikatın kolektif belleğini temsil eden, Bektaşî tekke ve dergâhlarında tarikat bağluları tarafından derlenen, nesir ağırlıklı olmak üzere nazım-nesir karışık yazılan, genellikle gülbank ve terceman gibi yan metinlerle desteklenen, yer yer şiirsel bir üslup kullanılarak oluşturulan dini-irfani metinlerdir." (Özdemir-Özdemir, 2021: 77).

Çalışmamızın konusu olan el yazması eser, klasik bir Bektaşî erkânnamesidir. Ankara Milli Kütüphane'de Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi'nde 06 Hk 4284 arşiv numarasıyla kaydedilmiştir. *Erkân-ı Sultâ(n) Abdâl Musa* adıyla kaydedilen eser, birkaç farklı bölümden oluşmaktadır. Osmanlı Türkçesiyle ve nesih yazı türüyle kaleme alınan eser, 201x148 mm ebatlarında olup cedid kâğıda yazılmıştır. Eserin ne zaman istinsah edildiğine dair bir kayıt yoktur.

Eserin müellifi, ketebe bölümünde Ahmed bin Muhammed adıyla kaydedilmiştir (Varak-21a). İlk varakta bulunan Ahmed yazılı mühür (Varak-1b) de muhtemelen eserin müellifi Ahmed bin Muhammed'e aittir. Ahmed bin Muhammed'in kimliği hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Eserin adı *Erkân-ı Sultâ(n) Abdâl Musa* olduğundan dikkatimizi Abdal Musa Dergâhına çevirdik. Abdal Musa Dergâhının mezarlığında medfûn olan Ahmed adlı iki şahıs vardır. Mezar taşlarındaki bilgilere göre bu kişilerden ilkinin vefat tarihi 1780 ikincisinin ise 1858'dir. (Karaçağ, 2011: 99-130). Eseri kaleme alan

³ Çalışma boyunca Bektaşilik olarak ifade edilen yapı, Babagân Bektaşîliğidir. Bu çalışmada Bektaşîliğin Çelebiler koluna ve Kızılbaş zümrelere değinilmemiştir.

kişi, bu iki Ahmed'den biri midir, yoksa başka bir Ahmed midir, bunun kesin hükmünü vermek için şimdilik yeterli veriye sahip değiliz.

Erkân-ı Sultâ(n) Abdâl Musa adıyla kayıtlı olan yazma eser içerisinde çeşitli başlıklar bulunmaktadır. Birinci başlık “*Haza erkân-ı Sultâ(n) Abdâl Musa*” (Varak-1a) adını taşır ve Abdal Musa Dergâhında yapılan bir ikrar erkânı anlatır. Bu bölümle ilgili yetkin bir çalışma Kenan Ziya Taş tarafından yapılmıştır (Taş, 2021: 77-89) *Cennet ül Esmâ* adını taşıyan ikinci başlık, adından da anlaşılacağı üzere, Cennet ül Esmâ duasına ayrılmıştır. *Bab* olarak açılan üçüncü başlıkta 4 (dört) Kur’an ayeti yazılmış ve bunların faziletine yer verilmiştir (Varak-10b). Çalışmamızın konusunu oluşturan dördüncü başlık ise *Menzil-i Hilâfet Tıraş-ı Erkân* adını taşımaktadır. Bu başlık altında Bektaşî tarikatında halifelik mertebesine ulaşanlar için icra edilen tıraş erkânı anlatılmıştır (Varak-11b). “Temmet el-erkân” (Varak-17b) cümlesiyle sona eren tıraş erkânından sonra beş tane Çerâğ tercemanı yazılmıştır. Hz. Muhammed, Hz. Hatice, Hz. Fatıma ve On İki İmam için okunan salavat duası (Varak 17b) ve bazı nasihatlerin ardından ketebe ile erkânâme tamamlanmıştır (Varak 20b).

Üzerinde çalıştığımız *Menzil-i Hilâfet Tıraş-ı Erkân* adlı erkânâmeyle benzerlik gösteren iki metin tespit edebildik. Bunlardan birincisi *Abdal Musa Efendimizin Erkân-ı Tıraş-ı* başlıklı bir metindir. Bedri Noyan Dede Baba, kendi özel kütüphanesinde bulunan ve Ali Rıza Özbektaş’tan aldığını kaydettiği eski bir yazma eserde *Abdal Musa Efendimizin Erkân-ı Tıraş-ı* başlıklı bir bölümün çeviri yazısını vermiştir. (Noyan, 2010: 336-342). Ancak bu metin bir mücerret tıraş erkânı olup bizim üzerinde çalıştığımız metinden farklıdır. Yine aynı eserde *Der Beyân-ı Fütüvvet-i İmam Cafer (as)* başlıklı bir risaleden tıraş erkânının anlatıldığı bölümden bir kısmın çeviri yazısı verilmiştir (Noyan, 2010: 344-346). Bu metnin, bizim üzerinde çalıştığımız metinle kimi benzerlikleri varsa da aynı değildir. İki metinde de içerik büyük oranda benzerlik gösterir ama iki metin anlatım bakımından farklıdır. Noyan’ın neşrettiği metin, bizim üzerinde çalıştığımız metinden daha kısadır.

Makalemizde *Menzil-i Hilâfet Tıraş-ı Erkân* adlı başlığın içerik analizi ile birlikte çevirisi de yapılmıştır. Çeviri içerisinde gerekli görülen ekler ve açıklamalar köşeli parantez [açıklama] içinde verilmiştir. Metinde geçen ayetler ile Arapça metinlerin Türkçe tercümelemleri dipnotlarda verilerek, metin içindeki konuşmalar tırnak içinde ve eğik olarak [“konuşma”] yazılmıştır.

Babagân Bektaşiliği

Hacı Bektaş Veli’ye (1209-1271) nispet edilen Bektaşilik tarikatı, iki büyük kola ayrılır. Birincisi Hacı Bektaş Veli’nin bel ve yol evladı olan Çelebiler kolu, ikincisi ise yol evladı olan Babagân koludur. Çelebiler kolu Kızılbaş-Alevilikte görüldüğü şekilde ocak sistemine göre, Babagân kolu ise klasik tarikatlar gibi örgütlenmiştir. Babagân kolunda tarikata girmek isteyen kişiler önce muhip olarak beklemeye alınır. Tarikata kabul edilen ve ikrar vererek tarikata giren kişi derviş olur. Babagân Bektaşiliğinin en üst otoritesi Dede Baba unvanına sahiptir. Dede Babaya bağlı 12 halife baba ve her halife babaya bağlı prensip olarak 3 tane baba bulunur. Ali Rıza Özdemir’in bildirdiğine göre, Çelebilerin varlığını en erken 15. yüzyılın ikinci yarısında kaynaklardan tespit edebiliyoruz. Babagân kolunun 16. yüzyılın ilk yarısında Balım Sultan tarafından veya aynı yüzyılın ikinci yarısında Hacı Bektaş Veli Dergâhı postnişini Kalender Çelebi’nin isyanının ardından Sersem Ali Baba tarafından kurulduğuna dair



iki önemli görüş vardır. Birinci görüş büyük oranda spekülâtiftir, ikincisi daha doğru görünmekle birlikte teyide muhtaçtır (Özdemir, 2020: 85-99).

Babagân kolu güçlenmiş ve zamanla Kaygusuz Sultan (Mısır), Seyyid Ali Sultan (Dimetoka), Abdal Musa Sultan (Elmalı) gibi dergâhlar Babagân kolunun önem kazandığı merkezler haline gelmiştir (Noyan, 317-318). Erkânâmenin derlendiğini tahmin ettiğimiz Abdal Musa Tekkesi, tahminen 14. yüzyılda Antalya'nın Elmalı ilçesine bağlı Tekke (Teke) köyünde kurulmuştur. Zamanla gelişen tekke, 17. yüzyılda zengin vakıflara sahip tam teşekküllü bir Bektaşî merkezi halini almıştır. Günümüze ulaşan kitabe ve kayıtlara göre Abdal Musa'nın sandukasını kuşatan şebeke 1813'te yapılmış, şifalı su kuyusu 1819'da onarılmıştır. Yeniçeri Ocağı'nın lağvedilip Bektaşî tarikatının yasaklandığı 1826 yılında tekke de kapatılmış, Sultan Abdülaziz tarafından 1874'te ihya edilmiş, önce II. Abdülhamid tarafından sonra 1910 yılında Yusuf Baba adlı bir şeyh tarafından tamir ettirilmiştir. 1968 yılında ise ayakta kalan türbe, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarılarak ziyarete açılmıştır (Tanman, 1988: 65-66). Bugün de Alevi-Bektaşî kitleler tarafından bir ziyaretgâh olarak kabul edilmektedir.

Menzil-i Hilâfet Tıraş-ı Erkân'ın İçerik Analizi

Bektaşîlikte tıraş erkânının uygulandığı toplamda üç tane merasim vardır. Birincisi mücerret⁴ ikrarında, ikincisi halifelik erkânında icra edilir. Bektaşî tarikatında kurumsal bir yapıya karşılık gelen mücerretlik için yapılan tıraş erkânında sadece saç, sakal ve bıyık tıraş edilir. (Noyan, 2010: 327). Tıraş erkânının uygulandığı ikinci merasim halifelik makamına ulaşanlar için yapılan halifelik erkânıdır. Bu erkânda ise saç, sakal ve bıyığa ilave olarak kaşlar ve kirpikler de tıraş edilir (Noyan, 2010: 327). Ayrıca ikrar vererek tarikata giren her canın, tıraş erkânı yapılır. Evli veya bekâr, kadın veya erkek ikrar veren herkes tıraş erkânı yapmak zorundadır. Kadınların saç ve kaşları, erkeklerin ise saç, sakal, bıyık ve kaşları sembolik olarak tıraş edilir.⁵

Menzil-i Hilâfet Tıraş Erkân adlı eserin halifelik erkânı olduğu konusunda herhangi bir şüphe yoktur. Öncelikle eserin adında açıkça halifelik erkânı olduğu belirtilmiştir. İkincisi halifelik erkânında olduğu gibi saç, sakal ve bıyığa ilave olarak kaşlar da kesilmiştir [Varak 13a]. Üçüncüsü erkânın sonunda kişinin halifelige uygun olup olmadığı ayn'ül cem erenlerine sorulmuştur [Varak 17a].

Bektaşî Dedebabası Bedri Noyan, tıraş erkânının kaynağını Kur'an-ı Kerim ayetleriyle Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nin uygulamalarına dayandırmaktadır. Fetih Suresinin 27. ayetinde de saç tıraşına açıkça vurgu vardır: "Andolsun ki Allah, elçisinin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse siz güven içinde başlarınızı tıraş etmiş ve kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz. Allah sizin bilmediğinizi bilir. İşte bundan önce size yakın bir fetih verdi." Ayrıca rivayete göre Uhud Savaşı'nın dönüşünde Cebrail Hz. Muhammed'i, Hz. Muhammed de Hz. Ali'yi tıraş etmiştir (Noyan, 2010: 330-331).

Halife (halifebaba) olacak kişiyi sadece dedebaba seçer ve dedebaba tarafından yönetilen halifelik erkânı sadece Pirevi'nde yani Hacı Bektaş Veli Dergâhında yapılır (Noyan, 2010: 404). Halife olan kişinin en fazla üç kişiye kadar babalık vermesi öngörülmüştür. Babalık verdiği kişileri Pirevi'ne bildirir ve orada

⁴ "çıplak, yalın, açık, yalnız, tek" gibi anlamlar ifade eden *mücerred* (مجرد) kelimesi (Sami, 1989: 1292) evlenmemiş anlamında da kullanılan bir kelimedir (Cebecioğlu, 2005: 189).

⁵ Katkıları için Babagân Bektaşî babası H. Dursun Gümüşoğlu'na teşekkür ederim.

bu kişiler kütüğe kaydedilir. Babalık alan kişi en kısa sürede icazetnamesini dedebabaya onaylatmak zorundadır. (Noyan, 2010: 405). Halifelik erkânında on iki kurban tığlatmak (kesmek) daha makbul kabul edilir (Noyan, 2010: 406).

Halifelik makamına erişen kişi için yapılan tıraş erkânı, elimizdeki erkânâmeğe göre, şu aşamalardan oluşur:

- 1) Libasın (elbisenin) alınması.
- 2) Halife adayının posta yani mürşide götürülmesi.
- 3) Taşın ve tığın alınması.
- 4) Elin suda ıslatılması.
- 5) Üç kere başa vurulması (elle başın ıslatılması).
- 6) Başa dört elif çekilmesi (altına, sağ yanına, sol yanına, ardına).
- 7) Sakalın kesilmesi.
- 8) Bıyığın kesilmesi.
- 9) Kaşların kesilmesi.
- 10) Biat verilmesi ve alınması.
- 11) Bıyığın kesilmesi.
- 12) Başa tac vurulması (takılması) ve tacın tekbirlenmesi.
- 13) Kuşak kuşatılması ve kuşağın tekbirlenmesi.
- 14) Nasihat verilmesi.
- 15) Kimi soruların sorulup cevapların alınması.
- 16) Dört Kapı selamının verilmesi.
- 17) Lokmanın yerden kaldırılması.
- 18) Lokmanın pişirilmesi ve yenilmesi.
- 19) Halifeliğin kabul edilmesi.

Bütün aşamalarda ayetler ve dualar okunur. Halifelik makamına erişen kişiler için icra edilen halifelik erkânında çok sayıda Kur'an ayeti ve kalıplaşmış dua, birkaç gülbank ve Türkçe dua vardır. Metinde Arapça duaların baskınlığı açıkça görülmektedir.

Erkânâme'de Geçen Kur'an-ı Kerim Ayetleri

Üzerinde çalıştığımız erkânâmede birçok Kur'an-ı Kerim ayetine atıf vardır. Fatıha ve İhlas sureleri özellikle dikkat çekmektedir. Bu iki surenin yanında erkânâmede geçen Kur'an-ı Kerim ayetlerinin Türkçe çevirileri erkânda okunma sırasına göre şunlardır:

"...Dilediğimizde (onları yok eder) yerlerine benzerlerini getiririz." İnsan/28. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 661).

"Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır." Rahman/26. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 595).

"Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zâtı bâki kalacaktır." Rahman/27. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 595).



"Sen Allah ile beraber başka bir ilâha ibadet etme. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O'nun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz." Kasas/88. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 435).

"(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu." Necm/9. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 586).

"Böylece Allah kuluna vahyedeceğini vahyetti." Necm/10. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 586).

"Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber'e salât ediyorlar.⁶ Ey iman edenler! Siz de ona salât edin, selâm edin." Ahzap/56. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 469).

"Şüphesiz Allah katında din İslam'dır..." Al-i İmran/19'dan bölüm. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 61).

"Sana bîat edenler ancak Allah'a bîat etmiş olurlar.⁷ Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Verdiği sözden dönen kendi aleyhine dönmüş olur. Allah'a verdiği sözü yerine getirene, Allah büyük bir mükâfat verecektir." Fetih/10. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 567).

"Sen Allah ile beraber başka bir ilâha ibadet etme. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O'nun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz." Kasas/88. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 435).

"Şüphesiz Allah, ağaç altında sana bîat ederlerken inananlardan hoşnut olmuştur. Gönüllerinde olanı bilmiş, onlara huzur, güven duygusu vermiş ve onlara yakın bir fetih ve elde edecekleri birçok ganimetler nasip etmiştir..." Fetih/18. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 568).

"Üstlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süsleneceklerdir. Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir." İnsan/21. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 660-661).

"Onlar, seve seve yiyeceği yoksula, yetime ve esire yedirirler" İnsan/8. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 660).

"(Yedirdikleri kimselere şöyle derler:) "Biz size sırf Allah rızası için yediriyoruz. Sizden bir karşılık ve bir teşekkür beklemiyoruz."" İnsan/9. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 660).

Erkânâme'de Geçen Bektaşî Uluları

Menzil-i Hilâfet Tıraş Erkân adlı eserde birçok İslami kişiliğin adları saygıyla anılmaktadır. Başta Hz. Muhammed ve Hz. Ali olmak üzere On İki İmam (Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, İmam Zeynel Abidin, İmam Muhammed Bakır, İmam Cafer Sadık, İmam Musa Kazım, İmam Ali Rıza, İmam Muhammed Taki, İmam Ali Naki, İmam Hasan Askeri ve İmam Muhammed Mehdi), Hz. Musa, Hz. İbrahim, On Dört Masum, Sultan Seyyid Gazi, Hacı Bektaş Veli gibi enbiya, imam ve evliyanın adı vardır.

Sonuç ve Değerlendirme

⁶ "Peygambere Allah'ın salât etmesi, rahmet etmesi; meleklerin salât etmesi, şanınmın yüceltilmesini dilemeleri; mü'minlerin salât etmesi ise, dua etmeleri anlamını ifade eder."

⁷ "Bîat", el tutuşup söz vermek demektir. "Âyette, Hudeybiye'de Müslümanların, Hz. Peygamber'e bağlılık göstereceklerine, gerektiğinde onunla birlikte savaşacaklarına dair söz vermeleri kastedilmektedir. Bu olay, İslâm tarihinde "Bey'atu'r-Rıdvan" diye anılır."

Menzil-i Hilâfet Tıraş Erkân, Bektaşî tarikatına ait hilafet tıraş erkânını anlatan klasik bir erkânâme metnidir. Kaleme alan kişi az ama öz şekilde halifelik tıraş erkânını aktarmaya gayret etmiştir. Kaleme alan kişinin bazı yerlerde dikkatsizlik yaptığı anlaşılmaktadır. Aynı erkânı anlatan diğer el yazması eserlerle karşılaştırmak suretiyle daha sağlıklı bilgi edinilebilir. Ayrıca ayrı bir çalışma olarak günümüzdeki uygulamalar ile yazma eserler içerisinde yer alan erkânâmelerdeki bilgilerin karşılaştırılması, varsa değişimlerin ortaya konulabilmesi açısından faydalı olacaktır.

Halifelik makamına ulaşanlar için icra edilen tıraş erkânındaki bütün uygulamalar, okunan ayet ve dualar, Kur'an-ı Kerim başta olmak üzere İslami kaynaklara dayandırılır. Bu bağlamda tam tekmil Bektaşî erkânâmelerinin içerik analizi yapılmalı ve erkânâmelerdeki hususların kaynağı net şekilde ortaya konulmalıdır.

Menzil-i Hilâfet Tıraş Erkân adlı eser, Bektaşîliğin yazılı kaynaklarını gün yüzüne çıkarmak ve tarikatın sadece sözlü kültür üzerinde hareket etmediğini göstermek bakımından önemlidir. Esasında sadece Türkiye kütüphanelerinden binlerce eser, günümüz Türkçesine aktarılmayı beklemektedir.

Çıkar Çatışması Beyanı

“Bektaşî Tarikatına Ait Bir Halifelik Tıraş Erkânâmesi: “Menzil-i Hilâfet Tıraş-ı Erkân” başlıklı makalemiz ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur ve yazarlar arasında da herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

Ahmed bin Muhammed, *Erkân-ı Sultâ(n) Abdâl Musa*, Ankara. Milli Kütüphane Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 4284 arşiv numaralı el yazması.

Cebecioğlu, Ethem(2005). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. Anka Yayınları.

Karaçağ, Abdullah (2011). Elmalı Abdal Musa Dergâhı'ndaki Bektaşî Mezartaşları, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 57, 99-130

Kur'an-ı Kerim Me'âli, Diyanet İşleri Başkanlığı (2011). (Haz. Altuntaş Halil- Şahin Muzaffer). Yenigün Mat. San. Tic. Ltd. Şti.

Noyan Bedri (1998). *Bütün Yönleriyle Bektâşîlik Alevîlik, Cilt I*, İstanbul: Ardıç Yayınları.

Noyan, Bedri (2010). *Bütün Yönleriyle Bektaşîlik ve Alevilik Cilt 8*. Ardıç Yayınları.

Özdemir, Ali Rıza (2020). *Hünkâr: Hacı Bektaş Veli*. Ankara: Kripto Yayınları.

Özdemir, Ali Rıza (2021). Alevi-Bektaşî Yolunda Anlam ve Özellikleriyle ‘Erkan’ Kavramı. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi (SBARD)* 37, 111-130.

Özdemir, Özlem - Özdemir, Ali Rıza (2022). Babagân Bektaşîliğinin Kolektif Belleği: Erkânâmeler Ve Türkiye'deki Neşri. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 15 (37) , 72-90.

Sami Semmeddin (1980). *Kamya i Tinkâ*. Edebiyat Kitabevi.



Tanman, M. Baha (1988). Abdal Mûsâ Tekkesi, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 1. Cilt. İstanbul: TDV Yayınları.

Taş, Kenan Ziya (2021). Bektaşîliğe Ait Bir İkrar Erkânâmesi: "Erkân-ı Sultân Abdâl Musa", *Oğuz-Türkmen Araştırmaları Dergisi (OTAD)*, 5, 77-89.

Teber, Ömer Faruk (2009, Ağustos 17-18). Bektaşî Dervişinin Yol Haritası: Bektaşî Erkânâmeleri, *Doğumunun 800. Yıldönümünde Hacı Bektaş Veli Sempozyumu*, Nevşehir, 359-371.

Ekler

Ek 1: Menzil-i Hilâfet Tıraş-ı Erkân'ın [Halifelik Tıraş Erkânı] Çeviri yazısı.

[Varak 11b] (10) Bismillahirrahmanirrahim

(11) **Menzil-i Hilâfet Tıraş Erkân**

(12) Evvela libâsın alurken bunu okuya. "Besmele. Ve iza **[Varak 12a]** (1) ve iza şî'na beddelna emsalehüm tebdila".⁸ Andan sonra elini (2) alub posta götüreler.

Andan sonra taşı ve tığı (3) eline alub kapu geçe (?) ve bunu okuya. "Elhamdülillahillezi ce'ale'r- (4) re'se ve halaka'l-cûda ve'l-Haceri'l-Musa ve erselehu (5) Cebrâ'ile Muhammed salli Allahu 'aleyhi vesellem ve 'ale'l-Haydari (6) Kerrâr dervîşe dervîşân"⁹ diye. Ve miskinlik (7) ide.

Ve el suya urıcak bunu okuya. "El-mâ'e (8) tahuren."¹⁰ Peygambere salavat getüre. Andan sonra (9) başına ura ya'ni üç kerre başına ura. (10) Ve bunu okuya. "Besmele Elhamdülillahillezi ce'alet-takva (11) ve libâse'l-ârifin ve'l-ihlâs zeyne'l-muvahhidin (12) ve ce'ale't-takva ve'l-huzvetihi şe'âyiri'l-mü'minin **[Varak 12b]** (1) ve's-salatu ve's-selâm 'ala seyyidina Muhammed ve alihi ecma'in"¹¹ (2) diye.

Andan sonra Fatiha, üç İhlâs okuya. (3) Ve üç kerre salavat getüre. Andan bunu okuya. "Kavlehu (4) te'ala lekad sadakallahu resuluhu'r-rüya fethen kariba"¹² (5) ya dek(?). Andan "Tekbir" diye. "Nebiyi veliyyi hânedân-ı (6) Muhammed 'Ali sırr-ı 'azametullah âdem sultân safây-ı". (7) Hâzırân "Hû" diye.

Ve dahî dört elif çeke. (8) Evvel altına çeke ve ide kim "Bismillah ve bi-emrillah (9) ve Allahü ekber"¹³ diye. Andan sağ yanına bir elif çeke (10) ve ide kim "Besmele Bismillah ve bi-emrillahi vâliyyullah ve Allahu (11) ekber"¹⁴ diye. Andan sol yanına bir elif çeke **[Varak 13a]** (1) ve bunu diye kim, "Bismillah

⁸ "...Dilediğimizde (onları yok eder) yerlerine benzerlerini getiririz." İnsan/28. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 661).

⁹ Başı, cömertliği ve Musa'nın taşını yaratan, Cebra'il'i Muhammed'e gönderen Allah'a hamdolsun. Dervişlerin dervîşi, tekrar tekrar saldıran Allah'ın arslanı yoluna.

¹⁰ Abdest duasının bir kısmı yazılmıştır. "Suyu temizleyici (İslâm'ı nur kılan Allah'a hamdolsun)"

¹¹ Takvayı ariflerin örtüsü, ihlâsı tevhid ehlinin süsü kılan, takvayı müminlerin şiarı kılan Allah'a hamdolsun. Muhammed ve ehline selam olsun.

¹² Fetih Sûresi 27. ayetin başı ve sonu yazılmıştır. "Lekad sadakallahu resulehur ru'ya bil hakk, le tedhulunnel mescidel harama inşaallahu aminine muhallikine ruusekum ve mukassırine la tehafun, fe alime ma lem ta'lemu fe ceale min duni zalike fethan kariba" "(Andolsun, Allah, Peygamberinin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse, siz güven içinde başlarınızı kazıtmış veya saçlarınızı kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz. Allah, sizin bilmediğinizi bildi ve size bundan başka yakın bir fetih daha verdi.)" (Altuntaş ve Şahin, 2011: 569).

¹³ "Allah'ın adıyla. Allah'ın emriyle. Allah en büyüktür."

¹⁴ "Besmele Allah'ın adıyla ve Allah'ın sevgili kulunun emriyle, Allah en büyüktür."

ve bi-emrillah ve's-selâm ʿala millete (2) Resûlullah ve Allahu ekber”¹⁵ diye. Andan ardına (3) bir elif çeke ve bunu diye, “Bismillah ve mebd-e-i rabbi'l (4) ahireti ve'l evveli Allahü ekber”¹⁶ diye.

Andan sakalina (5) ustura yürüde. Bunu okuya, “Kullu men ʿaleyha (6) fanin”.¹⁷ “Ve yebki veçhu rabbike zü'l-celâli ve'l-ikrâm”.¹⁸ “Fenâ'i ʿinde bekaillahi vallahu ekber”¹⁹ diye.

Andan bıyığına (8) ustura yürüde ve bunu okuya. “Besmele küllü şey'in (9) haliku illa vechehu lehü'l-hükme ve ileyhi turce'un”.²⁰ (10) “Sırr-ı vech-i bâkî gayrıyla tekbîr” diye.

Andan (11) kaşına ustura yürüte. Bunu okuya, (12) “Sümme deni fekâne kalbe kavseyni ev edna.”²¹ **[Varak 13b]** (1) Fe evha ila ʿabdihi mâ evhâ”.²² İnnellahe ve melâ'iketehü (2) yusallüne²³ ila ahirihi. Allahü Ekber” diye.

Elini eline alub bi'at (3) vire. Bir mürid ile beraber okuya. Ve bunu okuya. İbtida “Besmele” (4) diye ve üç kerre “Estağfurullah cemi'î günahlarımıza” diye. Ve dahî (5) “Yalan söylemeyelim ve haram lokma yemeyelim ve hamr [sarhoşluk veren şey] içmeyelim ve elimizle (6) komadığımız nesne(yi) almayalım” deyüb bunu okuya. “Kullun amene (7) billahi ve mela'iketihî ila ahirihi.”²⁴ Andan “Şehidallahu ennehu ila ahire”²⁵ dek. (8) Andan “İnnellezine ʿindallahi'l-İslam”²⁶ diye. Andan bunu okuya, “Neveytü (9) en aḡsele min gusli'l-fenâ'i min cemi'î iştigali'd-dünya (10) ve mâ eşiyeyhu(?) zalike takarruben ilallahî Te'âlâ”²⁷ diye. (11) Andan bir Fatiha ve üç İhlas ve üç salavat (12) okuya. “Bekâ Allahu vallahu ekber”²⁸ diye.

Andan bıyığına ustura [yürüde] **[Varak 14a]** (1) ve bunu okuya. “Besmele innellezine yubayî'üneke den (2) ila ahirineden”.²⁹ Andan bunu okuya. Elhamdülillahillezi lâ yebgı illa (3) vechehu ve la yekumu mülkihi lehü'l-hükümü ve ileyhi turce'un.³⁰ (4) Yâ Abdullah ezküruni ʿahdellezi haracteni min dari'd-dünya (5) ila dârü'l-ahireti.³¹ Eşhedü en lâ ilahe illallahu vahdehu la (6) şerikele ve'l-hüküm-i ilahe vahidun samedun ferdun hayyun kayyumen³² (7) lem yettehız sahibeten vela veleden ve lem yekün lehü şerikü fi'l- (8) mülki³³ ve şefi'uhu ve habibuhu ve erselehu bi'l-hüda ve dini'l- (9) hak liyüzhirehü

¹⁵ “Allah'ın adıyla. Allah'ın emriyle, Resulullah'ın ümmetine selam, Allah en büyüktür.”

¹⁶ “Allah'ın adıyla, başlangıcı ve sonu olmayan, Allah en büyüktür.”

¹⁷ “Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır.” Rahman/26. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 595).

¹⁸ “Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zâtı bâkî kalacaktır.” Rahman/27. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 595).

¹⁹ Alah'ın bakiliğinde yok olarak

²⁰ “Sen Allah ile beraber başka bir ilâha ibadet etme. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O'nun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz.” Kasas/88. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 435).

²¹ “(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu.” Necm/9. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 586).

²² “Böylece Allah kuluna vahyedeceğini vahyetti.” Necm/10. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 586).

²³ “Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber'e salât ediyorlar. Ey iman edenler! Siz de ona salât edin, selâm edin.” Ahzap/56. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 469).

²⁴ “Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, mü'minler de (iman ettiler). Her biri; Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler ve şöyle dediler: “Onun peygamberlerinden hiçbirini (diğerinden) ayırt etmeyiz.” Şöyle de dediler: “İştittik ve itaat ettik. Ey Rabbimiz! Senden bağışlama dileriz. Sonunda dönüş yalnız sanadır. Bakara/285'den bölüm. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 57)

²⁵ “Allah, melekler ve ilim sahipleri, ondan başka ilah olmadığına adaletle şahitlik ettiler. O'ndan başka ilah yoktur. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.” Al-i imran/18. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 61).

²⁶ “Şüphesiz Allah katında din İslam'dır...” Al-i İmran/19'dan bölüm. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 61)

²⁷ Allah'a yaklaşmak için cümle dünya işlerinden ve benzerlerinden arınmaya niyet ettim.

²⁸ Allah bakidir. Allah en büyüktür.

²⁹ “Sana bîat edenler ancak Allah'a bîat etmiş olurlar. Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Verdiği sözden dönen kendi aleyhine dönmüş olur. Allah'a verdiği sözü yerine getirene, Allah büyük bir mükâfat verecektir.” Fetih/10. (567)

³⁰ “Sen Allah ile beraber başka bir ilâha ibadet etme. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O'nun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz.” Kasas/88. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 435).

³¹ Ey Allah'ın kulu, Beni dünyadan ahirete intikal ettiren Allah'a verdiği sözünü hatırla.

³² “Yemin ederim ki, ortağı olmayan tek Allah'tan başka ilah yoktur, tektir, hiçbir şeye ihtiyacı yoktur, daima hayatta olan, bütün varlıkları ayakta tutan, ebedidir.”

³³ Allah'tan başka ilah yoktur, tektir, ortağı yoktur, birdir, ihtiyaçsızdır, kendisine eş ve çocuk edinmemiştir.



‘ale’-d-dini küllihî velev kerihel müşrikune³⁴ ve eşhedü (10) enne emirü’l-mü’minine ‘Ali ibn-i Ebi Tâlib esedullahi’l-galib (11) imamen ve ma‘ûsûmen ve irşâden min kibelillahi Te‘âlâ ve min kibelî **[Varak 14b]** (1) Resulillahi evlâdi’l-Hasanî ve’l-Hüseyn ve Zeynel-‘Abidin (2) ‘Ali ibn-i Hüseyn ve Muhammed Bâkır ibn-i ‘Ali ve Ca‘feri İbn-i Bâkır ve Musa (3) Kâzım İbn-i Ca‘fer ve Rıza İbn-i Kâzım ve Nakî, İbn-i Rıza ve Nakî İbn-i Takî ve (4) Hasani’l-‘Askerî İbn-i Nakî ve Muhammed Mehdi İbn-i Hasani’l-‘Askerî. Salatullah (5) ‘aleyhim ecma‘in.³⁵ Şeyhuna ehlü’l-terk ve sahibü’l-genci ‘ilmü’l-ledünni (6) Sultân Seyyid Gâzî kaddesallahü sırrehü’l-‘aziz³⁶ hüvallahü ‘ala (7) mâ nekülü vekil³⁷ ve in tetevellev kema tevelleytüm min kabli yu‘azzibkum ‘azaben (8) elima.³⁸ İz teberre’d-din den mine’n-nâre dek³⁹ okuya. Andan “Ve salli Allahü (9) ‘ala seyyidina Muhammed ve alihi habibuna ve şefi‘una ve tabibüna Muhammed ve ‘ala (10) hayri’l-âli ilallahü ve hayri’l-ashabi ecma‘in bi-rahmetike (11) ya erhamer-rahimin.”

Ama meşâyih halifenin başına tac urucak (12) bunu okuya. “Elhamdülillahillezi refa‘es-semavati ve’l-buruc ve meccede’l-arza **[Varak 15a]** (1) ‘ala emliha ucacün ve sallallahü ‘ala seyyidina Muhammedin ‘ala sâhibi’t-tâc (2) ve’l-mi‘râc⁴⁰ tekbîr dem Sultan Hacı Bektâş Veli” diye. Ve arkasına (3) vasala viricek bunu okuya. “‘Âliyhüm’dan tahûrene⁴¹ dek. (4) Andan tekbir ide.

Ve kuşak kuşadıcak bunu okuya. “Lekad (5) radiyallahu’ den fethen kariben nasara minallahi ve fethi karib⁴² “Ve beşşi- (6) rü’l-mü’minine yâ Muhammed yâ ‘Ali veliyullah⁴³ diye. Ve tekbir ide. Ve diye kim “Belin(?) ve dünyan (7) terk ve sermâyen(?) sinden(?)uluya hizmet hizmet ve ‘izzet sende (8) küçüğe rağbet hakaret eyleme ve şefa‘at sureti ile (9) doğruluktur ve doğruya Hüda-i Rabbi’l-‘Âlemin” diye çerağ viricek (10) bunu okuya. “Allahu nuri’s-samavat’dan ila ahirihiye⁴⁴ dek. Ve tekbir ide.

(11) Ve dahî “Çerâğın zâhiri ve bâtını Muhammed ‘Ali’dır kim anlardan (12) yadigâr kalmışdır. Zâhir erenleri oturmuşlardır” diye. “Bu devlet (13) me’mûrudur ve şeri‘atdür. Ve şeri‘ati çerâğ kendü sebeptir **[Varak 15b]** (1) kim kıymetle alınur. Tariki delildir ve ma‘rifeti bağıdır (2) ve hakikati nurudur. Nur gibi şu‘le virir. Delil gibi doğru (3) ol, hak yolunda yağ gibi arî ol, meydan erenlerde (4)

³⁴ “Şefa‘at eden, Allah’ın sevgilisi ve Allah’a ortak koşanlar hoşlanmasalar bile dinini, bütün dinlere üstün kılmak için, hidayetle ve hak dinle gönderdiği elçisi olduğuna şahadet ederim.”

³⁵ Ben şahitlik ederim ki mü’minler emiri Hz. Ali bin Ebi Talip zafer kazanan Allah’ın aslanı, Allah ve Peygamber yolunda irşad eden masum imam olduğuna, Hz Hasan ve Hüseyn’in evladı Zeynel-‘Abidin, Ali İbn-i Hüseyn, Muhammed Bâkır, Ca‘fer ibn-i Bâkır, Musa Kâzım İbn-i Ca‘fer, Rıza İbn-i Kâzım, Nakî, İbn-i Rıza, Nakî İbn-i Takî, Hasani’l-‘Askerî İbn-i Nakî ve Muhammed Mehdi İbn-i Hasani’l-‘Askerî hepsine salat olsun.

³⁶ Terk ehli ve gizli ilimlerin hazinesi Sultan Seyyid Gazi, Allah onun sırrını kutlu kılsın.

³⁷ “O Allah ki, söylediklerimize vekildir.”

³⁸ “Eğer itaat ederseniz, Allah size güzel bir mükâfat verir. Ama önceden döndüğünüz gibi yine dönerseniz, Allah sizi elem dolu bir azaba uğrattır” Fetih 16’dan bölüm. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 568).

³⁹ “İz teberreelzezzinnetubi minellezzinnetbeu ve reavul azabe ve takattaat bihimul esbab. Ve kalellezinnetbeu lev enne lena kerreten fe neteberree minhum kema teberree minna kezalike yurihimullahu a’malehum haseratin aleyhim ve ma hum bi haricine minen nar.” Bakara 166-167 “Kendilerine uyulanlar o gün azabı görünce, kendilerine uyanlardan uzaklaşacaklar, aralarındaki bütün bağlar kopacaktır. Uyanlar şöyle derler: (Keşke dünyaya bir dönüşümüz olsaydı da onların şimdi bizden uzaklaştıkları gibi, biz de onlardan uzaklaşsaydık.)” “Böylece Allah, onlara işledikleri fiilleri pişmanlık kaynağı olarak gösterir. Onlar ateşten çıkacak da değillerdir.” (Altuntaş ve Şahin, 2011: 31).

⁴⁰ “Gökleri ve yıldızları yükselten, yeryüzüne sularla bolca ihsan eden Allah’a hamdolsun, tacın ve miracın sahibi efendimiz Muhammed’e salat olsun.”

⁴¹ “Üstlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süsleneceklerdir. Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir.” İnsan/21. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 660-661).

⁴² “Şüphesiz Allah, ağaç altında sana biat ederlerken inananlardan hoşnut olmuştur. Gönüllerinde olanı bilmiş, onlara huzur, güven duygusu vermiş ve onlara yakın bir fetih ve elde edecekleri birçok ganimetler nasip etmiştir...” Fetih/18. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 568).

⁴³ Ey Muhammed, Ey Ali (Allah’ın sevgili kulu) mü’minleri müjdele.

⁴⁴ “Allah, göklerin ve yerin nurudur. O’nun nurunun temsili şudur: Duvarda bir hücre; içinde bir kandil, kandil de bir cam fânüs içinde. Fânüs sanki inci gibi parlayan bir yıldız. Mübarek bir ağaçtan, ne doğuya, ne de batya ait olan zeytin ağacından tutuşturulur. Bu ağacın yağı, ateş dokunmasa bile neredeyse aydınlatacak (kadar berrak)tır. Nur üstüne nur. Allah, dilediği kimseyi nuruna iletir. Allah, insanlar için misaller verir. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.” Nur/35. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 388)

su gibi hâk ol. Ve bu çerağ üç yerden kuşaklıdır. (5) Sen dahî üç yerden gayret kuşağı kuşananlar (6) gayretine diye ve sofraya virecek bunu okuya ve yut^{imune}'den şükura'-(7) yeden⁴⁵ ya'ni evliyâ-i veliyullah sırr-ı penc-i firakadan (?)8((?) □□□□ Duvazdeh-i İmam ve Cehârdeh-i Ma'sûm Pâk kütübü'l- (9) aktab hefti ve men kemer beste-i Şâh-ı Merdân Emirü'l-Mü'minin (10) 'Ali veliyullah heftâddü(?) kan-ı(?)sırr-ı Şehid-i Şühedâ-i Deşt-i Kerbelâ evliyâ-i Bağdat ve enbiyâ-ı Şam-ı Halilü'r-Rahman ve yitumân-ı Mekke (11) ve Medine ve pîrân-ı Horasan, 'ulema-i şerî'at ve sâd ü sâlikân.

(Derkenar) 'Aliyehüm siyâbü sündüsin huzrun ve istebrekun ve hullu esâvira min fiddah ve sekahum rabbehum şaraben tahura.⁴⁶ Ve yut^{imune}'t-ta'âme 'ala hubbihi miskin ve yetimen ve esiren.⁴⁷ İnnema nut'imukum li vecillahi la nuridu minküm cezaen ve la şukura.⁴⁸ [Varak 16a] (1) da tarikat ve sâhibân-ı sikke-i sûret ve devlet (2) sâdât, fi hubbin sâdât ve sırr-ı zülfine ilahi (3) taha ve yasin kadem müsâfirân-ı selamet, mücâverân-ı (4) ma'na Ahmed-i Muhtâr, sırr-ı velâyet-i Haydar-ı Kerrâr, halka-i (5) berlâ, dâ'ire-i tevhîd, yasin rahmet, berekât-ı hânedân, (6) Muhammed-i mu'cizât, kuvvet-i hâciyân, farizat-ı gaziyan, devlet-i (7) pâdişâh-ı İslâm, hâzırân-ı cemâ'at-ı ez şark-ı 'âlem (8) kâbü garb ve murâd-ı merdân kâffe-i ehl-i iman Fatihâ-il-(9) kitab."

Sû'âl- 'Aşıklara lokma yedirmek kimden (10) kaldı?

[Cevap]- Şâh 'Ali'den kaldı.

[Sû'âl]- Lokma kazanımı kim indirdi kim (11) kurtardı kim yidi?

Cevâb- Üçler indirdi, yediler (12) kurtardı, kırklar yedi.

Ve lokma yerden kaldıracak bunu [Varak 16b] (1) okuya. "Celil-i sumat-ı İbrahim Halilü'r-rahman evliya enbiya keremine (2) Hû" diye. Ve bir kişiye delil olmak lazım gelse eline yapışa safa (?) (3) ne hâlde miskinlik ide (?). Diye kim "Allah Muhammed 'Ali pirimiz gâ'ib üstâdımız (4) hâzırân olan eşhedü en lâ ilahe illallah" diye. Ve dahî kapuya (5) kolun hemâ'il ide. "Es-selâmü 'aleyküm yâ erbâb-ı ehl-i tarikat es-selâmü (6) 'aleyküm ya erbâb-ı ehl-i ma'rifet es-selâmü 'aleyküm yâ erbâb-ı ehl-i (7) hakikat." Burakda(?) gelüb selam tekmilinde gerü gide diye kim (8) "Yâ erenler bu canı erkân-ı kurâş(?)isterseniz erenlerden (9) rıza gönülerden muhal midir" diye.

Ve eğer safer(?) ve çerağ virmek [Varak 17a] (1) gelmek lazım gelse lokma pişirüb erkân (2) erenlerine yedürüb şükür deyüb gülbankten sonra (3) kapuya geçüb dört kapuya selâmını delil (4) vire. Diye ki "Kiblesi Ka'be görenler yola varmış, (5) yol almış, erkân erenleri geçmiş." Muhammed'e salavat (6) vire. "Bu fulan kimesne bu kadar kimesne (7) ve meydana erenlere elden geldikçe hizmet idüb (8) şimdi halife olmak ister muhal⁴⁹ midür, ne buyurursuz" (9) diye. Anlar dahî "Muhaldır" didikden sonra ihtiyar önüne [Varak 17b] (1) ilet.(?) Ve ide "Günah itdim suçum avf eyle ey şah (2) muhabbeti

⁴⁵ "Ve yut'imunet taame ala hubbihi miskin ve yetimen ve esira. İnnema nut'imukum li vecillahi la nuridu minküm cezaen ve la şukura." "Onlar, seve seve yiyeceği yoksula, yetime ve esire yedirirler. (Yedirdikleri kimselere şöyle derler:)" "Biz size sırf Allah rızası için yediyoruz. Sizden bir karşılık ve bir teşekkür beklemiyoruz." İnsan 8/9. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 660).

⁴⁶ "Üstlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süsleneceklerdir. Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir." İnsan/21. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 660-661).

⁴⁷ "Onlar, seve seve yiyeceği yoksula, yetime ve esire yedirirler" İnsan/8. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 660).

⁴⁸ "(Yedirdikleri kimselere şöyle derler:) "Biz size sırf Allah rızası için yediyoruz. Sizden bir karşılık ve bir teşekkür beklemiyoruz." İnsan/9. (Altuntaş ve Şahin, 2011: 660).

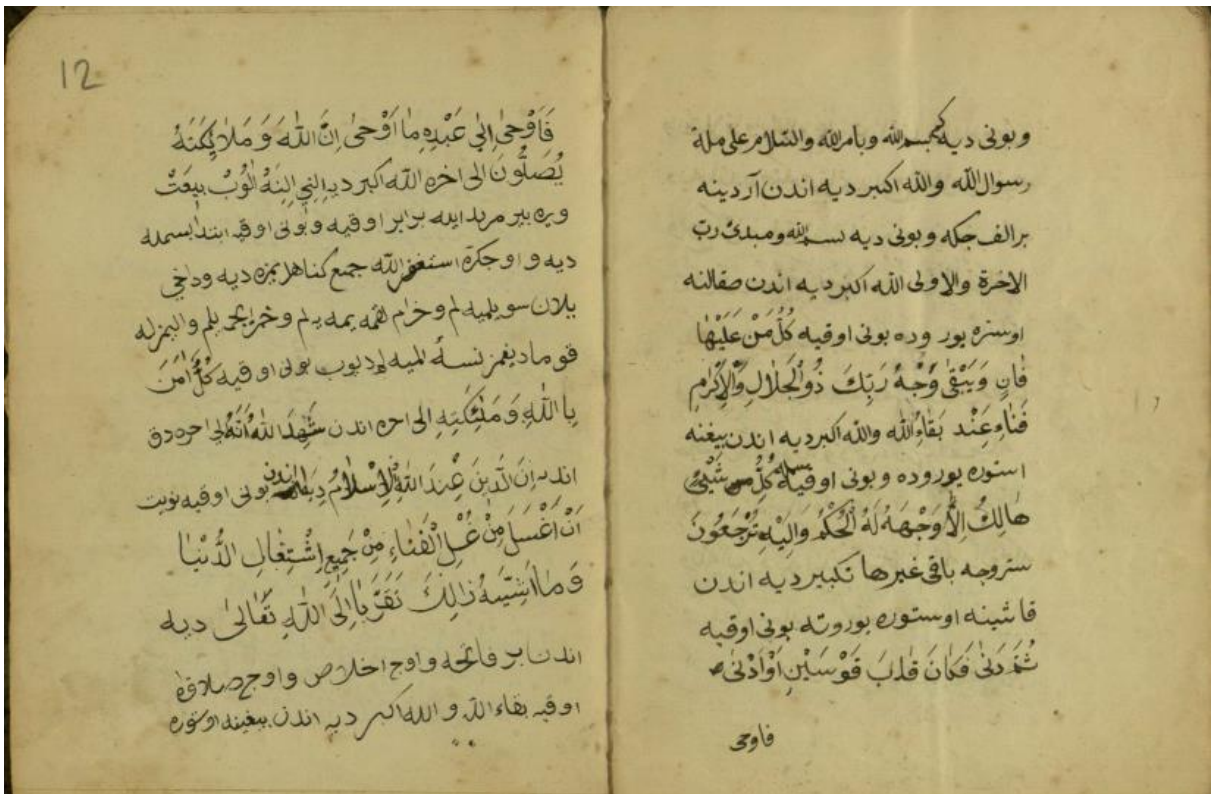
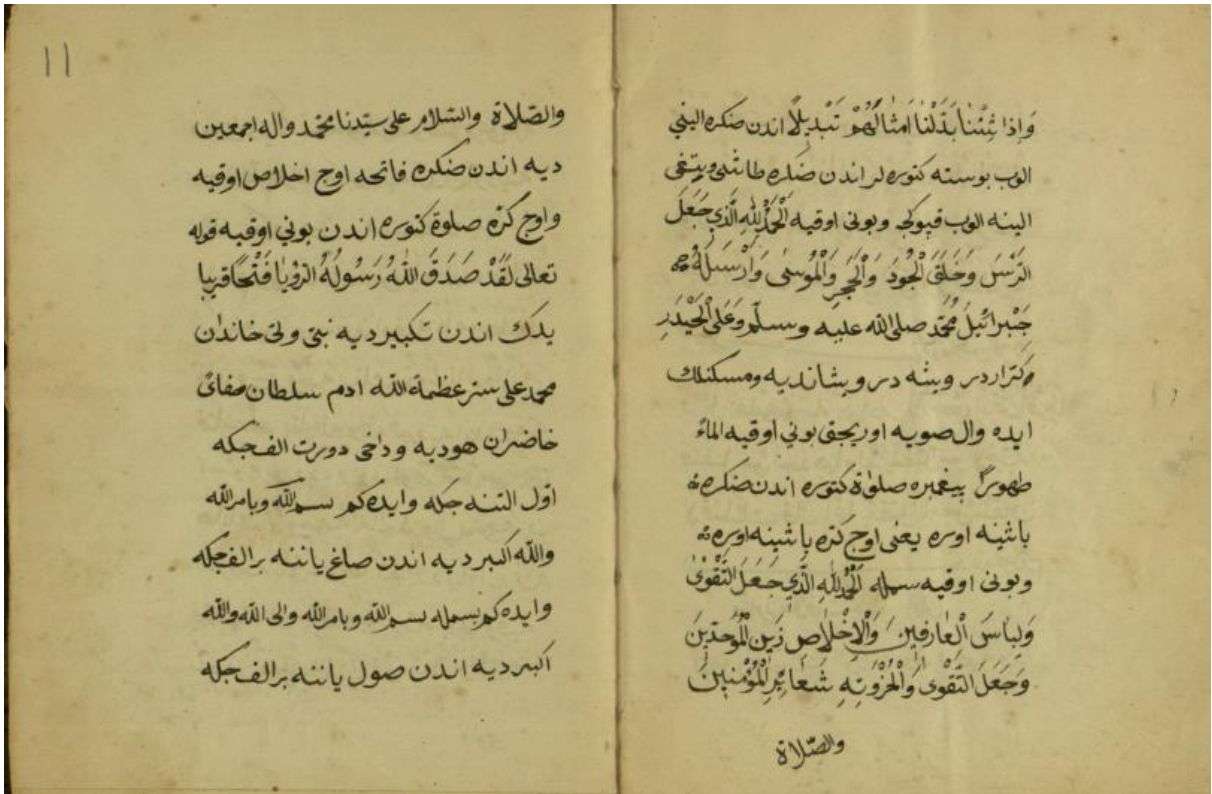
⁴⁹ Burada muhtemelen bir yazım yanlışlığı olmuştur. "Mümkün" yerine "muhal" yazılmış olmalıdır. Yahut yerel bir söyleyiş söz

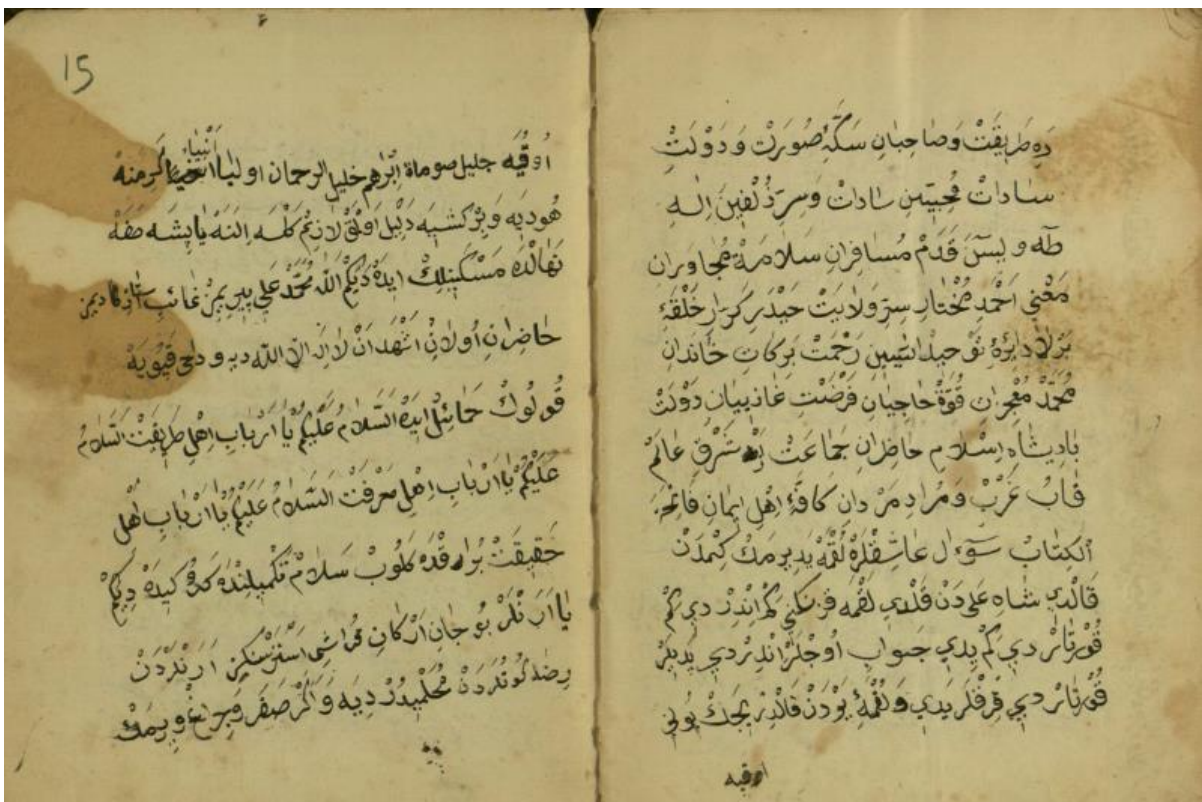
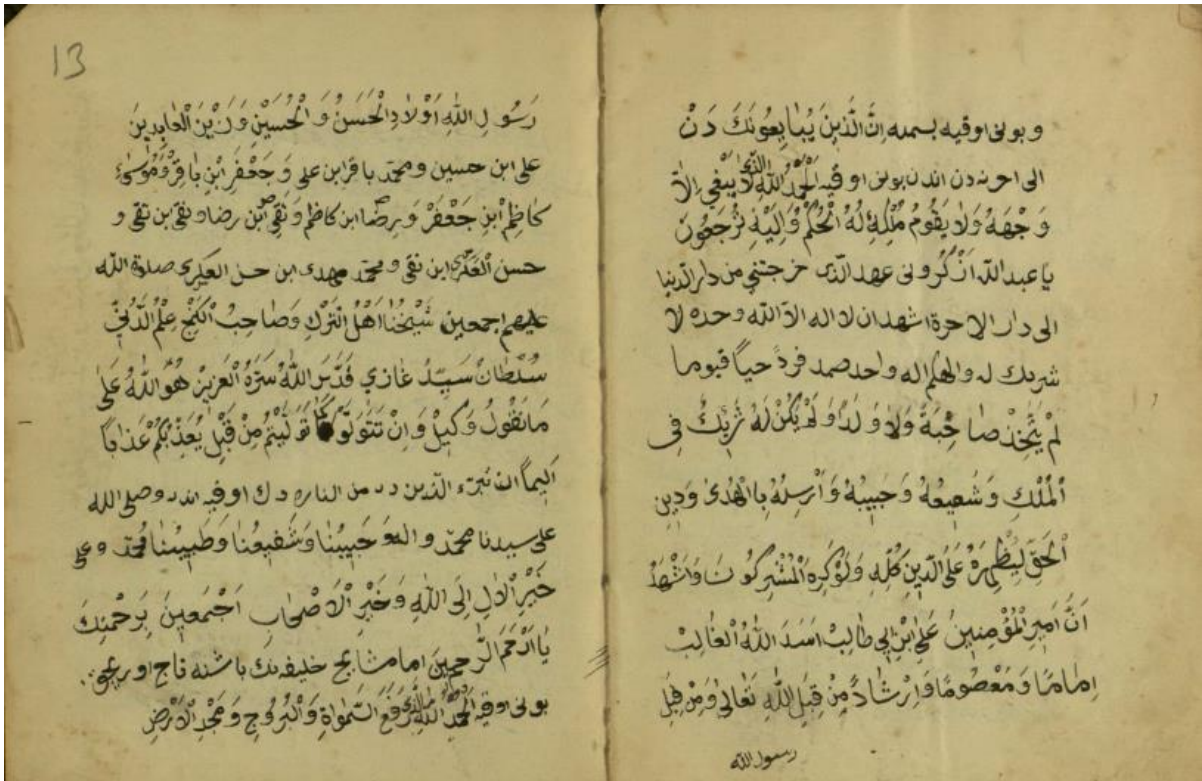
hânedân ʿâlî dergâh-ı Şehid-i Kerbelâ sırr-ı (3) hakkıçün zalemna nefsimе estağfurullah." Kapûda darde (4) gözünden kanlı yaş döke. Ve's-selâm.

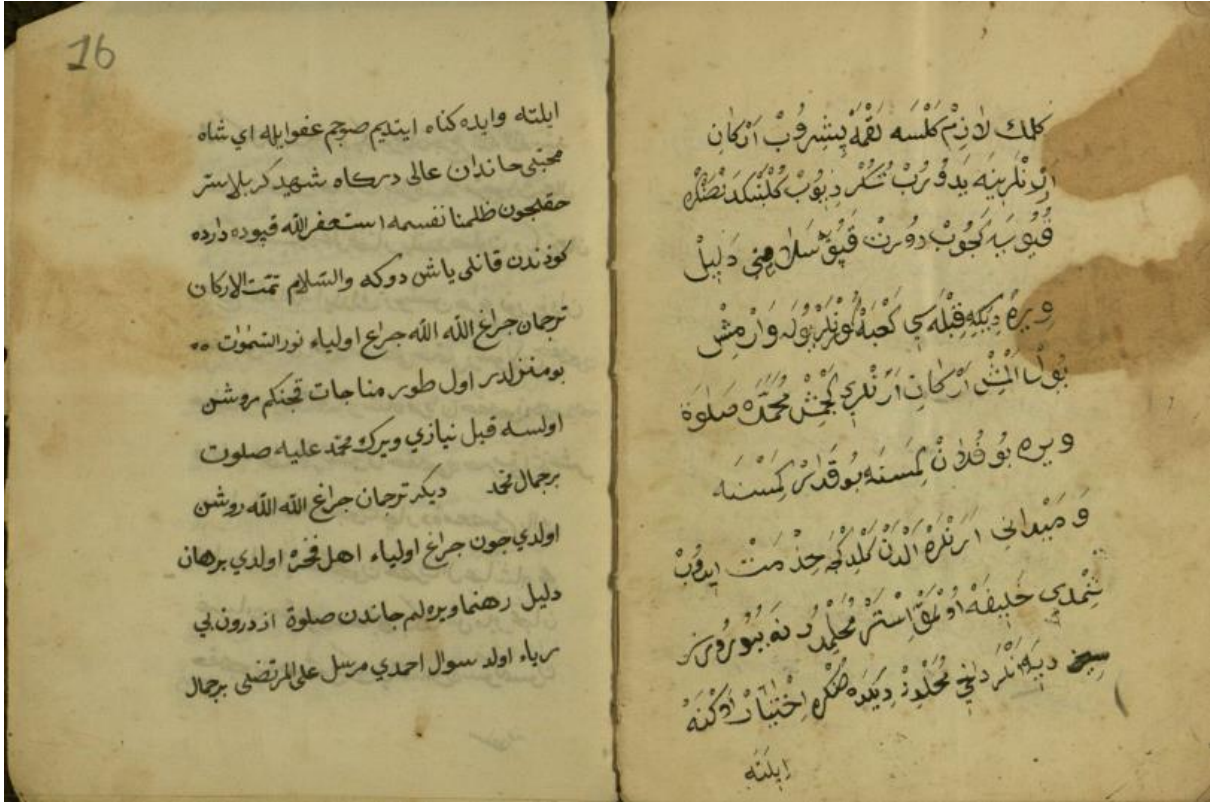
Temmet el-erkân.

Ek 2:









Extended Abstract

The intent of this study is to reveal the caliphate shaving practice and its characteristics in the Bektashi order, based on the information in the manuscript registered under the name Erkan-ı Sultâ(n) Abdal Musa. The manuscript, which is the subject of our study, is a classical Bektashi manuscript. Ankara National Library Adnan Ötüken Provincial Public Library The work registered with the archive number 06 Hk 4284 under the name Erkan-ı Sultâ(n) Abdâl Musa, the recorded work consists of several different parts. The work, which was written in Ottoman Turkish in naskh script, measures 201x148 mm and was written on cedit paper. There is no information about the copy date of the work. The author of the work is recorded under the name Ahmed bin Muhammed. However, no information could be obtained about the identity of the author. As in all sects, the concept of erkan is one of the important concepts in Bektashism. Erkan, in the Bektashi order, is an inclusive term that meets all the rules of the order. In terms of the healthy functioning of the sect, it is extremely important to fulfill the order.

There are various titles in the manuscript called Erkan-ı Sultâ(n) Abdal Musa. The first title bears the name of "Haza erkan-ı Sultan(n) Abdal Musa" and describes the ceremony of confession performed in the Dervish Lodge of Abdal Musa. The second title is called Cennet ül Esmâ, and as the name suggests, it is reserved for Cennet ül Asma prayer. In the third title opened as Bab, 4 (four) Quranic verses were written and their virtues were included. The fourth title, which constitutes the subject of our study, is called Menzil-i Khilafah Tıraş-ı Erkan. Under this title, the shaving practice performed for those who attained the caliphate in the Bektashi order has been explained Hz. Mohammed, Hz. Hatice, Hz. Ali, after the salawat prayer and some advices read for Fatima and the Twelve Imams, the ketaba and the erkanname were completed.



Some of the sect's rules, namely the order, were verbal and some were written down. The texts that are written down and describe the order of the order are called erkânâme. Like many sects, the Bektashi sect also has erkannames. The transfer and evaluation of Bektashi erkannames into today's Turkish is important in terms of revealing that the Bektashi order did not act only with oral culture.

In Bektashism, there are three ceremonies in total in which the shaving man is practiced. The first is performed in the confession of abstraction, and the second is performed in the caliphate. It is the caliphate office made for those who have reached the caliphate. In addition, every soul that enters the cult by making a confession is made a shaving man. Everyone who confesses, whether married or single, male or female, must practice shaving. Of course, the rituals practiced in these shaving shavings will be different from each other.

It is clear that the work named Menzil-i Khilafah Tıraş Erkan is a caliphate. First of all, it is clearly stated in the title of the work that there is a caliphate. Secondly, in the information given in the work, eyebrows were also cut in addition to the hair, beard and mustache, as in the caliphate. Thirdly, at the end of the order, the eren of ayn'ul cem were asked whether the person was suitable for the caliphate.

According to the edict we have, the shaving ritual made for the person who has reached the caliphate consists of the following stages: taking the dress, taking the caliph candidate to the mail, that is, the murshid, taking the stone and needle, soaking the hand in water, hitting the head three times (wetting the head with the hand), drawing four elifs on the head, pulling the beard, trimming the mustache, trimming the eyebrows, giving and taking allegiance, trimming the mustache, putting the crown on the head and chanting the crown, giving advice, asking some questions and getting answers, giving the Four Doors greeting, picking up the bite, cooking the bite, and to be fed, to accept the caliphate.

Verses and prayers are read at all stages. There are many Quranic verses and stereotyped prayers, a few gulbanks and Turkish prayers in the caliphate, which are performed for those who have reached the caliphate. It is clearly seen that Arabic prayers are dominant in the text.

The Menzil-i Khilafah Shaving Erkan is a classic text of the caliphate that describes the caliphate shaving man belonging to the Bektashi order. The person who wrote the work made an effort to convey the shaving order of the caliphate in a concise way. In this way, transferring the erkannames written in Ottoman Turkish to today's Turkish is extremely important in terms of making comparisons. Increasing studies in this area will be beneficial in terms of revealing more detailed information about this place.

All the practices, verses and prayers recited for those who have reached the caliphate are based on Islamic sources, especially the Qur'an. In this context, the content analysis of the complete Bektashi decrees should be made and the source of the issues in the promulgations should be clearly revealed.

The work named Menzil-i Khilafet Tıraş Erkan is important in terms of revealing the written sources of Bektashism and showing that the order does not act only on oral culture. In fact, only thousands of works from Turkish libraries are waiting to be transferred to today's Turkish.